

بررسی موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله‌ی دوم انقلاب اسلامی

اسماعیل حیدری، مسعود جعفری‌نژاد، بشیر اسماعیلی گنهرانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۵

چکیده:

هدف از انجام پژوهش بررسی موانع نهادینه‌سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی می‌باشد. به نظر می‌رسد علیرغم گذشت چهار دهه از انقلاب اسلامی، سیاست‌گذاری‌های انجام شده در نظام آموزشی کشور به ویژه در حوزه نهادینه‌سازی ارزش‌های والای دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور، درحوزه آموزش نتوانسته آن‌طور که باید و شاید به رسالت خود جامع عمل بپوشاند و موفقیت‌های درخوری را کسب نماید. در این پژوهش که به صورت تحلیلی-توصیفی انجام پذیرفته است تلاش شده به این پرسش مهم پاسخ داده شود که مهمترین موانع نهادینه‌سازی ارزش‌های دفاع مقدس در چهل ساله دوم انقلاب چیست؟ در پاسخ به پرسش مذکور، فرضیه پژوهش بر این اصل استوار بوده است که بی‌توجهی کارگزاران فرهنگی در نهادینه‌سازی ارزش‌های دفاع مقدس و عدم تربیت کارگزاران شایسته از مهمترین موانع در این زمینه به حساب می‌آید. در این زمینه به نظر می‌رسد چند بخشی بودن سیستم‌های دخیل در حوزه سیاست‌گذاری آموزشی، در اولویت نبودن نهادینه‌سازی فرهنگ دفاع مقدس در حوزه آموزشی نسبت به دیگر حوزه‌ها و عدم سرمایه‌گذاری‌های کلان در این حوزه و همچنین عدم اتصال بدنه آموزشی و دیگر بخش‌های مرتبط به آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به صورت تخصصی، از جمله موضوع و مولفه‌های مهم حائز اهمیت در بررسی موانع نهادینه‌سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی می‌باشد.

واژگان اصلی: دفاع مقدس، ارزش‌های جنگ هشت ساله، نهادینه‌سازی، انقلاب اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی مسائل ایران، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران

۲. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

ارزش‌ها، از مهمترین اجزای یک فرهنگ به شمار می‌آیند چراکه از باورهای یک ملت سرچشمه می‌گیرند و در حوزه‌های گوناگون بر فعالیت آن تاثیر می‌گذارند. بروز و ظهور این ارزش‌ها به هنگام حوادث و رخدادهای سرنوشت‌ساز از جمله دفاع از کیان و سرزمین بسی پرفروغ‌تر و خیره‌کننده‌تر است. تاریخ پرفراز و نشیب ایران نیز مملو از جلوه‌های دفاع مردم ایران در ادوار تاریخی در برابر تجاوزات خارجی و بیگانگان بوده است که اوج آن را در دهه‌های اخیر می‌توان در دفاع مقدس و مقابله با تجاوزات بیگانه در قالب هشت سال دفاع مقدس دید. ارزش‌هایی که در حماسه دفاع مقدس تبلور یافت و از عوامل مهم پیروزی بر دشمن گردید. ریشه در فرهنگ ناب اسلامی و باورهای دینی رزمندگان اسلام داشت که بر اساس آموزه‌های قرآنی، ارتباط خود را با خداوند متعال نزدیک و استوار کرده بودند و به طوری که به قول یکی از فرماندهان دفاع مقدس در جنگ هشت ساله «هرجا که کم می‌آوردیم و می‌بایست می‌جنگیدیم، اکسیر توکل بالا می‌رفت و باعث می‌شد که به مرور زمان ضعف انگیزه که در قبل از انقلاب در ارتشی‌ها وجود داشت از بین برود و در همین دانشگاه بود که روحیه‌ها تقویت و انگیزه‌های ما قوی شد (شکوهی و یوسفی صفاپور، ۱۴۰۱: ۱۶۳).

رزمندگان اسلام همچنین از قرآن کریم فرا گرفته بودند که به یکدیگر محبت و مهر بورزند و اخوت و همدلی پیشه کنند چه در این صورت روابط دوسویه فرماندهان و نیروها سامان می‌یافت و اثرات شگرفش را در سخت‌ترین لحظه‌های نبرد نشان می‌داد «روابط انسانی خاصی در جبهه حاکم بود. این روابط انسانی، مقاومت را بسیار افزایش می‌داد. این محبت و عشق ژرف، خود ایثار و فداکاری را به دنبال داشت؛ ایثاری که از اندک اندوخته مالی تا گوهر نفیس جان را شامل می‌شد. همچنین از قرآن کریم آموخته بودند که در برابر دشمن استوار و سرافراز باشند. بدین گونه برای انجام این مهم، صبر و استقامت را در اوج زیبایی به تصویر کشیدند، شجاعت و دلاوری را بر قله بلند افتخار نشانند و عزت کرامت را شکوهی سترگ بخشیدند. درخشش خیره‌کننده ارزش‌های اسلامی در دفاع مقدس به بهترین شکل نمود یافته است که انعکاس آن همه زیبایی که در چهره تابناک این حادثه رخ نمود، مجالی به گستردگی و فراخی سینه‌هایی که این زیبایی‌ها از آن سرچشمه گرفته و سرازیر شده‌اند، می‌طلبد. بدین سان تاثیر عمیق فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس در زندگی مردم و کنه باور و اعتقادات مذهبی امت مقاوم انکارناپذیر است. اهمیت این موضوع وقتی بیشتر نمایان می‌شود که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) نیز در فرمایشات گوهربارشان بر این موضوع تاکید دارند «می‌بایست این فرهنگ

با جدیت تمام در سیاست‌ها و برنامه ریزی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور لحاظ و تثبیت گردد. بر همین اساس، باید با آفت‌ها و ضد ارزش‌های فرهنگ دفاع مقدس که همانا رفاه طلبی و راحت طلبی و دنیا خواهی است، مقابله کرد».

رهنمودهای مقام معظم رهبری موید این حقیقت است که فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و آموزشی کشور پایه پای تحولات نظامی پیش نرفته است و همانگونه که تخریب آثار مادی، خسارات اقتصادی و زیربنایی جامعه در این دوران به بازسازی و نوسازی نیاز دارد و ضرورت رسیدگی به این امر نشانه پویایی، عزم و اراده ملی برای توسعه و تکامل اجتماعی می‌باشد، بازسازی و نوسازی آثار معنوی بازمانده از دوران جنگ هشت ساله تحمیلی همچون ارزش‌های دفاع مقدس و احیای فرهنگ ایثار و فداکاری، و... امری ضروری و در راستای تقویت، گسترش و نهادینه‌سازی ارزش‌های دفاع مقدس تلقی می‌گردد امری که جزء وظایف نهادهای اجرایی و دولت می‌باشد به طوری که دولت می‌تواند با رویکردی جهادی و تعمیق این ارزش‌ها، هویت و اقتدار ملی را به ویژه در حوزه آموزش تقویت کند و بیش از پیش نسل سوم انقلاب را با ارزش‌های دفاع مقدس آشنا و مأنوس سازد (عبدالعلی پور، و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۵).

در این مسیر آنچه مسلم است، نسل اول و دوم انقلاب اسلامی که در جریان و متن هشت سال دفاع مقدس، زندگی، مبارزه و فرهنگ و ارزش‌های جاری دفاع مقدس را با تمام وجود درک کرده‌اند و وظیفه دارند که آن را به نسل‌های حاضر در چهل سالگی دوم انقلاب انتقال دهند. بی‌تردید انتقال و گسترش ارزش‌های دفاع مقدس در راستای تداوم ارزش‌ها و فرهنگ انقلاب اسلامی می‌باشد و هم از فرهنگ اسلامی جامعه شیعه مانثا گرفته‌اند، لذا هر چه قدر با رویکرد مدیریت جهادی بتوانیم آسیب‌ها و موانع تحقق این اشاعه فرهنگی را کاهش دهیم و تقویت دهنده جنبه‌های مثبت آن باشیم، قادر خواهیم بود حیات و تداوم ارزش‌های دفاع مقدس را جاودانه‌تر کنیم.

در مجموع ارزش‌های حاکم بر هر جامعه‌ای نمودی از هویت اجتماعی دینی و اخلاقی آن جامعه باشد که می‌باشد که آرمان‌های جامعه را در بر گرفته و راهنمایی برای رفتار و کردار افراد جامعه می‌باشد که به آنها در رسیدن به اهداف و آرمان‌های خود انرژی و جسارت اقدام می‌دهد. در دوران دفاع مقدس، ارزش‌های متعددی در جامعه رشد کردند و جلوه‌های ویژه‌ای را از خود بروز دادند که بسیاری از این ارزش‌ها قابلیت و پتانسیل آن را دارند که با مدیریت هوشمندانه و انقلابی در تمامی ابعاد زمانی و مکانی

به کار گرفته شوند و در قالب ارزش‌های فرهنگی دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور مطرح شوند (کشیشیان سیرکی، ۱۴۰۰: ۲۵).

در این میان هر چند درک و حفظ ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی و انتقال آنها در دوره پس از جنگ به ویژه برای نسل حاضر ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد، اما واقعیت این است که در نهایت بین اهمیت این موضوع درحوزه نظری نشر و گسترش فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس - و مجموعه اقداماتی که از دیدگاه عملی و اجرایی در این باره باید صورت گیرد، فاصله زیادی دیده می‌شود و در یک کلام، عملکرد نادرست و ضعف مدیریت برخی مسئولین در اداره جامعه، سوء استفاده و فساد مالی برخی از عناصر و وابستگان به مسئولان نظام عدم پاسخگویی اصولی به نیازهای مردم، نادیده گرفتن افکار عمومی و دلسردی مردم نسبت به نظام تاثیر مستقیمی داشته است، و بر تبلیغات و تلاش مسئولان و متولیان در نشر ارزش‌های دفاع مقدس و نهادینه سازی آن در بین جوانان و نسل سوم انقلاب اسلامی تاثیر منفی گذاشته است (کتابی، ۱۴۰۰: ۲۹).

از این منظر، به نظر می‌رسد علی‌رغم گذشت چهار دهه از انقلاب اسلامی، سیاست‌گذاری‌های انجام شده در نظام آموزشی کشور به ویژه در حوزه نهادینه سازی ارزش‌های والای دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور، همگام با روندها و الگوهای فرهنگی - آموزشی حاکم جهانی در حوزه آموزش نتوانسته آن‌طور که باید و شاید به رسالت خود جامع عمل پیوشاند و موفقیت‌های درخوری را کسب نماید که ریشه در عدم انسجام در برنامه‌ریزی، عدم تربیت کارگزاران توانمند آموزشی در این حوزه و همچنین در اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های کارآمد آموزشی مرتبط با فرهنگ دینی معنوی دفاع مقدس در کشور دارد. در این زمینه به نظر می‌رسد چند بخشی بودن سیستم‌های دخیل در حوزه سیاست‌گذاری آموزشی، در اولویت نبودن نهادینه سازی فرهنگ دفاع مقدس در حوزه آموزشی نسبت به دیگر حوزه‌ها و عدم سرمایه‌گذاری‌های کلان در این حوزه و همچنین عدم اتصال بدنه آموزشی و دیگر بخش‌های مرتبط به آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به صورت تخصصی، از جمله موضوع و مولفه‌های مهم حائز اهمیت در بررسی موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی می‌باشد. در این راستا در این پژوهش برای بررسی و پاسخ به این پرسش مهم، مهم‌ترین موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در چهل ساله دوم انقلاب چیست؟ به بررسی تحلیل و واکاوری بیشتر ابعاد آن پرداخته می‌شود.

مبانی نظری

پیشینه تحقیقات انجام شده

در ارتباط با موضوع پژوهش «بررسی موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی» با توجه به جدید بودن آن، هرچند تاکنون در قالب اثر پژوهشی علمی، تحقیق جامع و مبسوطی انجام نپذیرفته است اما برخی آثار علمی در قالب مقالات تخصصی که به برخی از جنبه‌ها و حوزه‌هایی از پژوهش حاضر پرداخته‌اند را به شرح زیر فهرست بندی شده است که می‌توان از آنها در راستای تدوین و غنای هر چه بیشتر رساله حاضر استفاده و بهره‌مند گردید.

(طاهری بروجنی و همکاران، ۱۴۰۱: ۹) در پژوهشی با محوریت «بررسی استحکامات دفاعی در دوران دفاع مقدس»، براین باورند در هشت سال دفاع مقدس با اینکه خسارت‌هایی به ساختمان‌ها، تاسیسات، زیرساخت‌ها و نیروی انسانی کشور وارد شد ولی برکاتی چون شکوفا شدن استعدادها و ابداعات بی‌ظنیر، به همراه داشت. در این پژوهش به تعریف و سیر تحولی استحکامات در دوران دفاع مقدس، از جبهه شمال غرب تا جنوب غرب و همچنین سواحل و بنادر پرداخته شده و نمونه‌هایی از خلاقیت‌ها و ابتکارات مهندسان را بیان و نقش و اهمیت و قواعد و ضوابط آن را در عملیات بررسی کرده است.

نابتیان و بیرامی اوغول بیگ (۱۴۰۰). تحقیقی با عنوان «ارزیابی استقلال فرهنگی در برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران» انجام داده است. نتایج تحقیق گویای آن است که تاریخی که روایت آن در کتاب‌ها، تلویزیون و سینما نتوانسته فرهنگ ایثار و شهادت را به نسل امروزی منتقل کند. (کرم پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۷) تحقیقی با عنوان «بازشناسی جایگاه معنایی ارزش‌های اجتماعی در وصایای شهدا (شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم)» انجام داده است. هدف اصلی این مقاله بررسی و تجزیه و تحلیل وصایای شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم می‌باشد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که از نظر کمی در وصایای شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم به طور کلی ۲۴ کد یا مضمون اصلی استخراج شده که با توجه به فراوانی تکرار آنها در وصایای شهدای دفاع مقدس ۸۲۰ کد و در وصایای شهدای مدافع حرم ۴۰۴ کد استخراج شده است. به لحاظ کیفی و محتوایی نیز مضامین به دست آمده از ارزش‌های اجتماعی یک دسته بندی پنج موردی ارائه شده است که عبارت است از: (۱) ارزش‌های فرد محور، (۲) ارزش‌های خانواده محور، (۳) ارزش‌های جامعه محور،

۴) ارزش‌های مدیریت محور و ۵) ارزش‌های دین محور. اولویت با ارزش‌های دینی بوده و سایر ارزش‌های شهدا در پرتو ارزش‌های دینی قابل تفسیر است.

(رون، ۱۳۹۹: ۶۱) تحقیقی با عنوان تحلیل گفتمان «عقلانیت مبتنی بر معنویت» در روایتگری دفاع مقدس راویان جنگ، انجام داده است. با نقل شفاهی خاطرات و وقایع دوران دفاع مقدس، به عنوان برهه‌ای مهم از تاریخ معاصر، نقشی برجسته در شناساندن آن دوران به نسل امروز و الگوسازی از آن ایفا می‌کنند.

(خلیفه و خلیفه، ۱۳۹۷: ۱۹) در مقاله «رویکرد آینده پژوهی و نقش و اهداف آن در برنامه درسی تعلیم و تربیت نوین»، هدف از مقاله خود را معرفی رویکرد آینده پژوهی در برنامه درسی و اهداف و نقش آن برای مدیران و معلمان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت می‌دانند که به دلیل سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های آینده‌نگرانه در آموزش و پرورش با در نظر گرفتن ابعاد مختلف تربیت و همچنین پیش‌بینی هوشمندانه مسائل و چالش‌ها و تهدیدات پیش‌رو، امری ضروری است.

(طبیعی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶) نیز در تحقیقی با عنوان «مطالعه تجربه اسارت در جنگ ایران و عراق؛ بررسی رمان‌های من زنده‌ام و حکایت زمستان» با استفاده از روش تحلیل محتوا، از زاویه تجربه‌های زنانه و هم تجربه‌های مردانه به مقوله اسارت نگریسته‌اند. نتایج به دست آمده این مقاله نشان می‌دهد که اسارت برای اسیران ایرانی تا حد زیادی به عنوان ادامه مقاومت و مبارزه تعریف شده بود، در مقاله دیگری (جمالی، ۱۳۹۹: ۶۳) با موضوع «تأثیر دست‌آوردهای فرهنگی دفاع مقدس بر حفظ و استمرار انقلاب اسلامی» نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به لحاظ آسیب‌شناختی ترویج فرهنگ دفاع مقدس به لحاظ محتوایی، عملکردی و ساختاری قابل تحلیل و بررسی است و به لحاظ راهبردی نیز ترویج در ابعاد نگرشی، رفتاری و ساختاری قابل توجه است.

(مقدم زاده، ۱۳۹۳: ۲۴) در پژوهشی به «بررسی جایگاه مؤلفه‌های فرهنگ ایثار و شهادت در اهداف مصوب دوره متوسطه پرداخته است». نتیجه پژوهش وی نشان داد که مصوب توجه ضعیفی از نظر کمی و کیفی به مؤلفه‌های فرهنگ ایثار و شهادت داشته‌اند و به سبب نداشتن تداوم در سازماندهی درونی، قادر به جهت‌دهی مطلوب محتوای برنامه‌های درسی دوره متوسطه هستند.

(شهرکی پور، ۱۳۹۲: ۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی «محتوای کتب درسی دوره راهنمایی تحصیلی، در گسترش فرهنگ ایثار و شهادت» نیز به این نتیجه رسید که محتوا کتب درسی دوره راهنمایی، در درونی کردن فرهنگ ایثار و شهادت، افزایش اعتقاد دانش‌آموزان به ارزش‌های فرهنگ ایثار و شهادت، احترام به قشر ایثارگران، آشنایی دانش‌آموزان با ویژگی‌های شهدا و تبلیغ و ترویج

ارزش‌های فرهنگ ایثار و شهادت و دفاع مقدس نقش داشته است.

در پژوهش دیگری نیز (هاونگی، ۱۳۸۹: ۱۹) در پژوهشی با عنوان «شیوه‌های پرورش فرهنگ شهادت در نظام تعلیم و تربیت»، این راهکارها را پیشنهاد می‌کند: ۱. تدوین برنامه درسی مبتنی بر مؤلفه‌های فرهنگ شهادت در مقاطع گوناگون تحصیلی؛ ۲. بررسی اثرات مخرب برنامه درسی پنهان از جنبه فرهنگ ایثار و شهادت؛ ۳. چگونگی استفاده از زبان هنری در پرورش فرهنگ ایثار و شهادت؛ ۴. شناسایی فرصت‌های یادگیری مناسب از جنبه فرهنگ ایثار و شهادت. (رستمی و عرفانی، ۱۳۸۹: ۱۶۱)

در پژوهش خود تحت عنوان «راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت از دیدگاه دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز همدان»، ۳۸ راهکار مطرح می‌کنند و در پایان، اذعان می‌دارند که راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت باید متناسب با شرایط روز و امکانات موجود و با رعایت اصل، جذابیت، به ویژه برای جوانان و نوجوانان، بازنگری و اصلاح شوند. (شعبانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۵) در پژوهش خود به نام «بررسی نقش برجسته‌های دفاع مقدس با رویکرد عملیات‌های دفاع مقدس» برای فرهنگ ایثار و شهادت چهار وجه ادبیات عاشورایی، ادبیات دفاع مقدس، ادبیات پایداری سایر کشورها و ادبیات انقلاب اسلامی لحاظ کردند براساس یافته‌های این پژوهش، از توان بالقوه عظیم درس زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه در انتقال فرهنگ ایثار و شهادت تا حد زیادی غفلت شده است.

تعریف مفاهیم

ارزش‌های دفاع مقدس

ارزش‌های دفاع مقدس، ارزش‌هایی متأثر از شرایط جنگی و ارزش‌های مذهبی و ملی است که ملت جمهوری اسلامی ایران تحقق آنها را در قالب انقلاب اسلامی آرزو کرد و دارای چند ویژگی زیر می‌باشد:

- ۱- این ارزش‌ها دارای جنبه عینی می‌باشند
- ۲- عمدتاً ریشه در گذشته مذهبی و ملی ما دارند.
- ۳- طی دوره معینی دوره جنگ تجسم یافته‌اند
- ۴- به طور خاص و آرمانی در قشرهایی که بیش‌ترین ارتباط مختارانه را با جنگ برقرار کرده‌اند، متبلور شده‌اند.
- ۵- این ارزش‌ها در افراد، حامل بار معرفتی خاص هستند.

فرهنگ دفاع مقدس

این مفهوم در بیان کامل‌تر «فرهنگ برآمده از انقلاب اسلامی» و ارزش‌های حاصل از آن بطور

عمده در گذشته‌های فرهنگی و مذهبی ما ریشه دارند، اما تجسم عینی آن در کوران انقلاب و به ویژه دوران دفاع مقدس بود.

دوران دفاع مقدس تبلور عملی و تجلی دینی همه ارزش‌ها بود. ارزش‌ها در جنگ شکوفا شد و واقعیت عملی یافته در عرصه فرهنگ دفاع مقدس عشق و عرفان، دلاوری و مردانگی، شجاعت و حماسه، ایثارگری و از خود گذشتگی، ایمان به هدف و اطمینان به پیروزی و در یک کلمه ارزش‌های اصیل اخلاقی انسانی ظهور یافت و تجلی پیدا کرد (اسپریگنز، ۱۳۷۰: ۸۵).

بنابراین فرهنگ دفاع مقدس مجموعه‌ای از افکار، اعتقادات، باورها، ارزش‌ها، پسندها، علائق و دل بستگی‌ها روابط عرف و عاداتی است که در جریان دفاع مقدس تجلی یافت و به صورت فرهنگ رایج در بطن سازمانی جامعه نهادینه شد و قابل انتقال به نسل‌های بعدتر گردید (قورچیان و خورشیدی، ۱۳۷۹: ۲۱۸).

ویژگی‌های ارزش‌های دفاع مقدس

دفاع مقدس، صحنه بروز افتخارات عزت و اقتدار جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی است که جمهوری اسلامی ایران، همچون نگینی تابناک تا همیشه، در تاریخ حماسه و ایثار و پایداری آزادگان جهان خواهد درخشید. پایداری ملت بصیر و انقلابی ایران اسلامی که برخاسته از روح ایمان و وحدت بود، در سایه هدایت‌های حکیمانه و مدبرانه رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) سبب احیای مکتب سازنده و نهضت بیداری اسلامی در جهان شد. در واقع دفاع مقدس در زمینه‌های مختلف سیاسی، نظامی، اجتماعی، فرهنگی و ... توانست معادلات جهانی را برهم زند. گرچه این فرهنگ به منزله گنجینه‌ای ارزشمند همواره می‌تواند برای ملت ایران و دیگر جوامع اسلامی نیروزا و قدرت آفرین باشد، اما این مهم در گرو شناخت ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگ متعالی مقاومت و ایثار است که می‌توان به مؤلفه‌های زیر در این راستا اشاره کرد:

۱. تقویت اعتماد به نفس و خودباوری؛
۲. رشد باورهای دینی؛
۳. شکوفایی استعدادها و بروز خلاقیت‌ها؛
۴. رشد فضائل اخلاقی و معنوی؛
۵. افزایش انسجام اجتماعی و تحکیم وحدت ملی؛
۶. تثبیت اقتدار جمهوری اسلامی ایران؛

۷. تضمین استقلال کشور و بازدارندگی دشمنان به تعرض به ایران اسلامی؛
۸. ایجاد الگوی مبارزه با قدرت‌های بزرگ
۹. بر باد دادن رویاهای رژیم صهیونیستی نسبت به اندیشه از نیل تا فرات؛
۱۰. کمک به بیداری اسلامی؛

درونی کردن معنای حقیقی شهادت

شهادت نیز به عنوان یکی از ارزش‌های مهم دفاع مقدس مفهومی است متعالی که تمامی جوامع به دیده احترام بدان می‌نگرند و آن عبارت است از بذل جان در راه هدفی که ممکن است مادی، معنوی یا آمیزه‌ای از هر دو باشد. در این میان، دین مبین اسلام بالاترین اهمیت و ارزش را برای شهادت که همانا عبارت از بذل جان در راه خدا است، قائل شده است؛ چنان که در روایت می‌خوانیم: شهید، اول فردی است که پای در بهشت می‌نهد و یا این که برای انسان در پیشگاه خداوند مقامی است که جز با شهادت به دست نمی‌آید. با توجه به آنچه که ذکر آن رفت، می‌توان بدین حقیقت مسلم اشاره کرد که شهادت زیباست و اگر این زیبایی به آدمی نمایانده شود و حقیقت آن تبیین گردد و راهواری آن در سیر الی الله مدنظر آید، او را شیفته و دلداده خویش می‌کند؛ چرا که وی فطرتاً دوست‌دار زیبایی است. امام شهادت را فوزی عظیم می‌دانست و می‌فرمود: «اما امروز به انتظار شهادت نشسته‌ایم تا فردا فرزندانمان در مقابل کفر جهانی با سرافرازی «بایستند» (روح الامینی، ۱۳۷۳، ۲۶).

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق

پژوهش حاضر براساس هدف، از نوع بنیادی؛ روش انجام آن ترکیبی (کیفی و کمی) و از نوع (اکتشافی و توصیفی - پیمایشی) که روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای میدانی است که براساس نظریه داده بنیاد و با رویکرد سیستماتیک استراوس و کوربین انجام خواهد شد. به لحاظ نوع، پژوهش در زمره پژوهش‌های اکتشافی است که در آن تلاش می‌گردد از طریق استخراج الگوی ترویج فرهنگ دفاع مقدس و ارائه راهکارها به گونه‌ای مؤثر و عملگرایانه در راستای ترویج فرهنگ دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور عمل کند. به منظور دستیابی به الگوی ترویج فرهنگ دفاع مقدس و نهادینه سازی ارزش‌های آن در نظام آموزشی به طراحی مصاحبه نامه مصاحبه باز با صاحب‌نظران و کارشناسان با تجربه اقدام شد.

روش تحقیق نیز به روش آمیخته (کیفی و کمی) می‌باشد که گردآوری اطلاعات ترکیبی از مصاحبه با نخبگان امر آموزش و دفاع مقدس شامل پژوهشگران، سیاست‌گزاران و اساتید در این زمینه‌ها می‌باشد و در آخر سر به صورت کمی از طریق پرسشنامه به ارائه مدل نیز می‌انجامد.

از این منظر در این پژوهش تلاش می‌گردد از طریق استخراج الگوی ترویج فرهنگ دفاع مقدس و ارائه راهکارها به گونه‌ای موثر و عملگرایانه در راستای ترویج فرهنگ دفاع مقدس عمل کند. به منظور دستیابی به الگوی ترویج فرهنگ دفاع مقدس و رفع موانع نهادینه‌سازی ارزش‌های آن در نظام آموزشی به طراحی مصاحبه نامه و مصاحبه باز با صاحب نظران و کارشناسان با تجربه در حوزه دفاع مقدس و نظام آموزشی اقدام شد.

روش نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه

استراتژی نمونه‌گیری در رویکرد کیفی از نوع غیر تصادفی و به صورت گلوله برفی است. در روش نمونه‌گیری گلوله برفی که جزء روش‌های نمونه‌گیری هدفمند قرار می‌گیرد، حجم نمونه حجم نمونه در مرحله اول، ۱۰ نفر از مسئولان و فرماندهان دوران دفع مقدس بوده‌اند، برای اجرای نمونه‌گیری ابتدا فهرستی از خبرگان و متخصصان تهیه شد و سپس با آنها مصاحبه عمیق برگزار می‌شود. این کار تا زمانی ادامه داده شد که پژوهشگر به نقطه اشباع برسد؛ جایی که داده‌های جدید جمع‌آوری شده با داده‌هایی که قبلاً جمع‌آوری شدند، تفاوتی نداشت و به هم شبیه باشند. در نهایت با تعدادی مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. در مرحله کمی پژوهش، با استفاده از داده‌های میدانی گردآوری شده و با به کارگیری کمی تحلیل آماری، مدل مفهومی به دست آمده از استراتژی نظریه داده بنیاد در مرحله نخست بررسی و ارزیابی می‌شود.

همچنین استراتژی نمونه‌گیری در رویکرد کمی، به صورت تصادفی است. در بخش کمی پژوهش، جامعه آماری مشتمل بر کارشناسان رده بالا اعم از فرماندهان، می‌باشد جامعه آماری مدنظر از نوع محدود محسوب می‌شود، با توجه به نهایی شدن مرحله کیفی و ارائه مدل استخراج شده در این بخش، پرسشنامه مرتبط تدوین خواهد شد، پرسش‌نامه‌ای حاصل از نتایج تحلیل‌های کیفی انجام شده در بین خبرگان در حوزه دفاع مقدس که روایی سوالات پرسشنامه توسط آنان به تایید رسید در این تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی مرکب، پایایی ابزار مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در این میان جامعه هدف پژوهش، کارشناسان رده بالا اعم از فرماندهان، مدیران و نخبگان فرهنگی دوران دفاع مقدس در سطح کشور و یا دست اندرکاران جنگ هشت ساله در سطوح مختلف

بوده که در واقع به نوعی مدیریت و اداره آن را بر عهده داشتند و یا از نزدیک با تحولات این دوره ارتباط و آشنایی نزدیکی داشته‌اند که ۵۰ نفر به صورت هدفمند انتخاب شد.

روش جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از روش مطالعات کتابخانه‌ای شامل کتب مقالات مجلات و استفاده از اینترنت و تجربیات اهل فن جمع‌آوری و استفاده شده است. مرحله گردآوری اطلاعات آغاز فرآیندی است که طی آن محقق یافته‌های کتابخانه‌ای را جمع‌آوری می‌کند و به روش استقرایی به طبقه‌بندی و سپس تجزیه تحلیل آنها پرداخته و فرضیه‌های تدوین شده خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و در نهایت حکم صادر می‌کند و پاسخ مسئله خود را به اتکای آنها می‌یابد. این پژوهش از روش کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات با فیش برداری از کتب و مجلات در زمینه پیشینه مطالعات داخلی و خارجی استفاده شده است. با مطالعه تحقیقات مطالعات سایر پژوهشگران، مجلات تخصصی و مرتبط اطلاعات مورد نیاز گردآورده شده است.

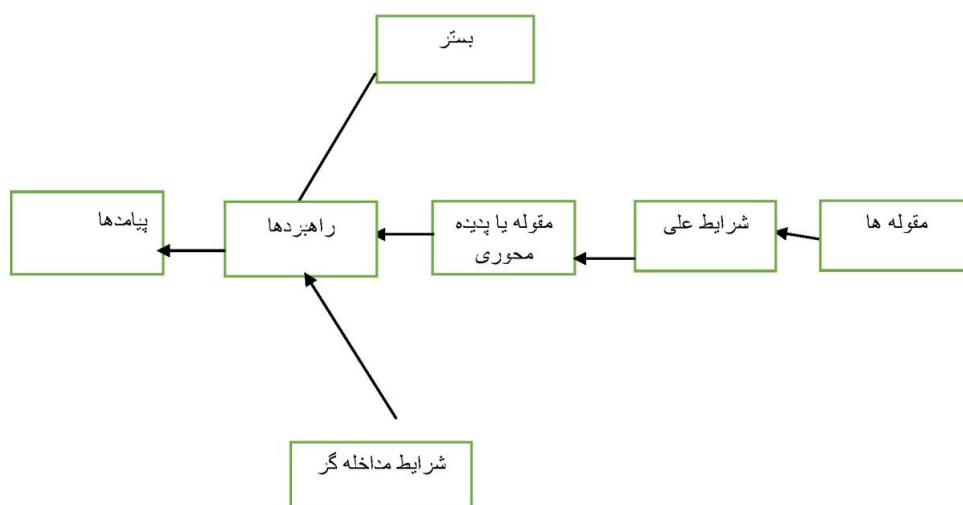
روش اجرای پژوهش

روش اجرای پژوهش حاضر براساس هدف پژوهش، از نوع کاربردی؛ روش انجام آن ترکیبی (اکتشافی و توصیفی - پیمایشی) و روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای - میدانی خواهد بود. پژوهش در فاز اول در چارچوب رویکرد کیفی و با به کارگیری روش نظریه داده بنیاد انجام می‌گیرد. در این روش، تحلیل‌ها با «کدگذاری باز» (شناسایی مفاهیم، مشخصه‌ها، ابعاد) آغاز شده، با «کدگذاری محوری» (بررسی شرایط، راهبردها، پیامدها) ادامه یافته، و با «کدگذاری انتخابی» (شکل دادن نظریه حول یک مقوله) ادامه پیدا خواهد کرد و در مرحله بعدی توسط نرم‌افزار MAXQDA، تحلیل داده‌های کیفی انجام خواهد شد (کرسول و همکاران^۱، ۲۰۰۵).

در این تحقیق، بر اساس کدگذاری اولیه، باز محوری و گزینش با توجه به شاخص‌های پژوهش به طراحی مدل در این زمینه پرداخته شده است. لازم به ذکر است فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها در این روش تحقیق به صورت همزمان بوده است. جمع‌آوری داده‌ها تا جایی ادامه پیدا می‌کند که محقق

¹ Creswell et al.

در داده‌ها به مرز اشباع برسد و مفاهیم مرتبط با پدیده دفاع مقدس که توسط مصاحبه شونده‌گان مختلف مطرح خواهد شد تکراری شده و مطلب جدیدی به مدل اضافه نشود. تحلیل جزئی داده‌ها، سوال کردن و تحلیل مقایسه‌ای روش‌های اصلی تحلیل در تئوری برخاسته از داده‌ها هستند. برای توسعه مدل محقق به شکل مداوم و هدفمند طی فرآیند تحلیل داده‌ها بین کدگذاری باز و محوری حرکت کرده است. در ابتدای کدگذاری انتخابی، مقوله‌ها، مقوله‌های فرعی و ارتباط آنها یکپارچه شده‌اند. برای انجام کدگذاری باز پس از پیاده نمودن مصاحبه‌ها از روی فایل‌های صوتی ضبط شده و یادداشت‌های حین مصاحبه، جداولی به جهت سهولت کدگذاری طراحی گردید (شکل ۱).

شکل ۱. کدگذاری داده‌ها در نظریه پردازی داده بنیان (Grounded Theory) (کرسول و همکاران، ۲۰۰۵).

نظریه پردازان داده بنیاد، یکی از مقوله‌های حاصل از کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را به عنوان پدیده محوری در الگوی کدگذاری محوری استفاده می‌کنند. الگوی کدگذاری از راست به چپ نشان می‌دهد که شرایط علی بر پدیده محوری اثر می‌گذارند پدیده محوری شرایط زمینه و مداخله‌گر بر راهبردها اثر می‌گذارد، و راهبردها بر پیامدها اثر می‌گذارد (کرسول و همکاران، ۲۰۰۵).

¹ Creswell et al.

محیط‌شناسی تحقیق

زیرساخت‌های فکری هر جامعه‌ای منبعث از فرهنگ حاکم بر آن جامعه است و مقوله فرهنگ رابطه مستقیمی با زیرساخت‌های جامعه دارد در این راستا اصلی‌ترین ابزار انتقال و نگهداری ارزش‌های اعتقادی جامعه، حفظ و پویایی تاریخ و میراث‌های گذشته را پس از خانواده و نهاد آموزش و پرورش تشکیل می‌دهد و پیداست که در این خصوص آموزش و پرورش حیاتی‌ترین نهاد است که می‌تواند ضمن حفظ و اعتلای فرهنگ، سعادت فردی و اجتماعی را نیز فراهم آورد. با توجه به این نقش حیاتی که برای آموزش و پرورش مطرح شد؛ معلوم می‌شود که چرا مراکز آموزشی به عنوان اولین خاکریز، مورد هجوم بی‌رحمانه امپریالیسم فرهنگی قرار می‌گیرد (کاتر، ۲۰۰۳: ۴۴).

نهادینه کردن ارزش‌ها در جامعه نیاز به برنامه‌ریزی و سازماندهی دارد و مسئولیت این مقوله بر عهده کلیه نهادهای فرهنگی در جامعه مخصوصاً آموزش و پرورش است و باید کار کلیدی و مبنایی انجام پذیرد. دین باوری، استکبار ستیزی، عشق به میهن، زندگی هدفمند و تلاش در راه سازندگی وطن، سرمایه‌های گران‌بهای جوانان عزیز ماست. اینها حاصل زحمات طاقت فرسای خیل معلمان دلسوز و فداکار است که باید بر این همه همت درود فرستاد. دستگاه تعلیم و تربیت به عنوان عظیم‌ترین نهاد فرهنگی، آموزشی و تربیتی کشور رسالت پرورش بالندگی نسل آینده را بر دوش دارد. معلمان فهیم و فکور و با ظرفیت بالای فکری و فرهنگی خود به عنوان مولدان اندیشه و دانایی، با ترویج و تعمیق ارزش‌های انقلاب اسلامی و تعظیم شعائر دینی و بینش و نگرش سیاسی اصیل و سالم و بدون گرایش به خط‌بازی‌های سیاسی، سعی در ارتقاء سطح آگاهی و فرهنگ جامعه دارند. مدرسه به عنوان خط مقدم جبهه تعلیم و تربیت و کانون توسعه مرزهای دانایی است. اساسی‌ترین نیاز جامعه وجود انسان‌های سالم، توانمند و صالح است و مدارس مسئولیت تربیت چنین انسان‌هایی را برعهده دارند. رسالت انبیاء تزکیه، تعلیم و تربیت انسان‌هاست و هم‌اکنون بخش عظیمی از این وظیفه بر عهده معلمان است و سرنوشت بسیاری از افراد در مدارس رقم می‌خورد. برنامه‌ریزی برای تربیت و تحول اخلاقی یک نسل کار بسیار مهمی است» (کشیشیان سیرکی، ۱۴۰۰: ۲۹).

با تغییر جبهه جنگ ما باید در صحنه فرهنگی، گام برداریم و باید با اطاعت از ولی امر مسلمین و پیروی از خط امام راحل، تداوم بخش خون شهیدان باشیم و با حرکتی نو و تمسک به قرآن و عترت طاهرین (ع) و با شناخت دقیق دشمن به دفاع از آرمان فرهنگ اسلامی خویش بپردازیم» (روح الامینی، ۱۳۷۳، ۳۰).

آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و لزوم و آینده نگری

باتوجه به این امر که نظام آموزشی، از تصور ما نسبت به آینده مایه می‌گیرد، از این رو اگر تصور ما از آینده جامعه با واقعیت موجود آن منطبق نباشد، نظام آموزشی آن جامعه سیر نزولی در پیش خواهد گرفت. نظام‌های آموزشی بالنده از سرعت تغییرات و تحولاتی که جهان را دگرگون می‌کند به خوبی آگاهند این رو باید گفت که آموزش و پرورش مشخص کننده مسیر انسان‌ها به سوی توسعه و تعالی است و با توجه به این تغییرات و تحولات و بهره گرفتن منطقی از امکانات و انتخاب نزدیک‌ترین راه می‌توان این مسیر را به درستی تبیین نمود (تافلر، ۱۳۷۷: ۲۳).

آموزش و پرورش ایران برای اصلاح ساختار خود با چالش‌هایی همچون به روز نبودن روش تدریس‌ها، کمبود اعتبارات و فضاهای آموزشی دیوارکشی بین بعد پرورشی و بعد آموزشی، ضعف در فراهم کردن مدیریت آموزشی کارآمد و متخصص ناتوانی در به کارگیری فناوری‌های اطلاعات و روش‌های جدید و... مواجه می‌باشد؛ بنابراین آینده نگری و آینده شناسی می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های مختلف آموزش و پرورش به ویژه برنامه درسی برای مقابله با تهدیدات و نگرانی‌های تربیتی آینده پیشگراانه عمل نماید، مشروط بر آن که مسئولان با هوشمندی علمی و عاقلانه و در نظر گرفتن تمامی جوانب و نیازها دست به کار شوند و در رفع مسائل و مشکلات، گام موثر بردارند تا در آینده نه چندان دور بر مشکلات فائق شوند.

متأسفانه امروزه در نظام آموزشی به نظر می‌رسد که بسیاری از مدیران و معلمانی که مجریان اصلی برنامه درسی هستند با رویکرد آینده نگری بیگانه هستند و حتی از اهداف و مفاهیم آن اطلاعی ندارند تا چه برسد به این که بتوانند در اجرای آن عمل نمایند. از این منظر آینده نگری در برنامه درسی می‌تواند در آمادگی و مجهز شدن دست اندرکاران به ویژه مدیران، معلمین و دانش آموزان و دانشجویان برای آینده، در رسیدن به قابلیت‌های شایسته افراد یک جامعه در جهت یک زندگی سالم یاری کننده باشد (خلیفه و خلیفه، ۱۳۹۷: ۱۹).

زمینه‌ها و موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس

با توجه به الگوهای پارادایمی در بررسی زمینه‌ها، موانع، کمبودها، و کاستی‌های موجود در ترویج فرهنگ دفاع مقدس، زمینه‌ها و مولفه‌های فوق را می‌توان در سه بخش محتوایی، نهادی و عملکردی زیر مورد بررسی قرار داد:

در زمینه های محتوایی

۱- جایگزینی ارزش‌ها: به زعم صاحب‌نظران، سیر تدریجی تغییر و جابجایی ارزش‌ها در سال‌های گذشته تا به امروز، خود را در جایگزینی ارزش‌های غیراسلامی با ارزش‌های اسلامی و تغییر نمادهای فیزیکی و نمادهای مناسبتی غیر اسلامی با نمادهای فیزیکی و مناسبتی اسلامی نشان داده است. اطلاعات

۲- عدم تمرکز محتواها: به لحاظ محتوایی نیز، هرچند در حوزه دفاع مقدس مراکز متعددی فعال‌اند. اما هر کدام بخشی از اطلاعات را در اختیار دارند. لذا برای پژوهشگران و محققان و عموم مردم دسترسی به متمرکز و جامع در خصوص دفاع مقدس دشوار به نظر می‌رسد (جمالی، ۱۳۹۹: ۶۳).

۳- ضعف انسجام محتواها: در عرصه تولید و بیان منابع دفاع مقدس متولیان فرهنگی متعدد هر کدام متناسب با تشخیص خود محتواهایی را تولید و عرضه می‌دارند و یا در بیان موضوعات دفاع مقدس شاهد پراکندگی‌هایی هستیم که بعضاً تردیدهایی را نیز به وجود می‌آورد.

۴- ضعف شایسته سالاری: ضعف توجه به نیروهای توانمند علمی در بیان تاریخ شفاهی دفاع مقدس یکی از خلأهای عمده در وضع موجود است. به نظر می‌رسد عمدتاً افراد به این امر می‌پردازند که فاقد صلاحیت علمی لازم می‌باشند.

موانع عملکردی نهادینه سازی فرهنگ دفاع مقدس در نظام آموزشی

۱- رجوع به الگوها و روش‌های غیر ارزشی فرهنگی: یکی از مسائل و موانع مهم در ترویج فرهنگ دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور در چهل ساله دوم انقلاب، گرایش و رجوع به الگوها و روش‌های غیر ارزشی فرهنگی برای تبلیغ فرهنگ دفاع مقدس با هدف ایجاد جاذبه برای مخاطبان می‌باشد که از منظر صاحب‌نظران به عنوان خطایی راهبردی مطرح گردیده است. مفهوم شهادت، امری هرمنوتیکال و ابعادین است و این وصف ویژه باعث شده که منشا تفاسیر، قرائت‌ها، تلقی‌ها و تأویل‌های متنوع و متعدد واقع شده و معروض کنکاش‌ها و پنداشت‌های گوناگون قرار گیرد. بدین لحاظ ترویج علمی با جهان بینی غیرالهی، روش‌های علمی هوشمندانه و هدفمند در ترویج فرهنگ و جلوگیری از بد دفاع کردن از ارزش‌های دفاع مقدس و همچنین به روز رسانی مداوم تفکر دفاع مقدس از مهمترین اهداف در این زمینه می‌باشد.

۲- تاثیر سیاست زدگی امر فرهنگی دفاع مقدس؛ در سال‌های پس از جنگ تحمیلی، تقسیم

بندی رزمندگان بازگشته از جنگ در طیف‌های مختلف سیاسی موجب ظهور دسته بندی‌های خاص سیاسی گردید که خود این امر نیز به ایجاد تعارض‌ها و اختلافات میان برخی از چهره‌ها منجر گردید و برخی نیز از سوی مسئولین وقت مورد بی توجهی قرار گرفتند.

۳- ضعف نخبه محوری و بیگانگی ارزشی نخبگان با فرهنگ دفاع مقدس: در این حوزه عدم تعریف نخبگی در فضای دفاع مقدس از سوی نهادهای درگیر نظیر سپاه، بسیج، ارتش و... و بنیاد ملی نخبگان، موجب نوعی سرگردانی در شناسائی و معرفی نخبگان عرصه دفاع مقدس شده است و از این منظر دانشمندان شهیدی همچون تهرانی مقدم و نخبگان شهیدی چون حسن باقری، محمود کاوه، صیاد شیرازی و کمتر از این حیث مورد توجه رسانه‌ای و الگوسازی قرار گرفته‌اند از این منظر، تعریف نخبه در فرهنگ دفاع مقدس و نخبه محوری یکی از مهم‌ترین مولفه‌هایی است که می‌تواند در ترویج فرهنگ دفاع مقدس نقش موثری می‌تواند ایفا کند.

۴- تک صدایی شدن ترویج فرهنگ دفاع مقدس: تک صدایی شدن از موانع موجود در نهادینه شدن فرهنگ دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور می‌باشد چراکه در حوزه ترویج فرهنگ دفاع مقدس به این دلیل که تصور بر آن است که دفاع مقدس، مختص نظامیان است، دانشگاه‌ها و مراکز علمی کمتر به خود اجازه ورود به آن را می‌دهند و حتی دفاع مقدس را از نگاه نظامیان تفسیر می‌کنند، لذا در این باره به طور مشخص، تک صدایی شدن ترویج فرهنگ دفاع مقدس به عنوان یکی از آسیب‌های موجود قابل شناسائی و بررسی می‌باشد.

۵- تفننی شدن برخی مسائل فرهنگی مرتبط با دفاع مقدس: در حال حاضر، برخی از فعالیت‌های مرتبط با دفاع مقدس در فضاهای آموزشی همچون دانشگاه‌ها نظیر گذراندن واحدهای درسی و برگزاری کاروان‌های راهیان نور، خود با مسائل و مشکلات عمده‌ای همراه است.

۶- نگرش مقطعی و تاریخی به دفاع مقدس: برخی از مسئولان، کارشناسان و فعالان عرصه فرهنگ، موضوع دفاع مقدس و فرهنگ آن را مقطعی و تاریخی مربوط به همان دوران گذشته تلقی می‌کنند و در وضعیت کنونی، ضرورت آن را درک نکرده‌اند. چنین تصویری به طور قطع در عملکرد و انگیزه آنها در حراست و پشتیبانی از فرهنگ دفاع مقدس تاثیرگذار خواهد بود در حالی که مقام معظم رهبری جنگ را «گنج» می‌دانند که باید استخراج شود (جمالی، ۱۳۹۹: ۶۳).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش از پژوهش با توجه به ماهیت موضوعی آن، شامل دو بخش می‌باشد. فاز اول آن شامل رویکرد کیفی و فاز دوم نیز شامل رویکرد کمی می‌باشد که به تفصیل به آنها پرداخته می‌شود.

مرحله اول: تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

در مرحله نخست به گردآوری داده‌های کیفی از خلال مصاحبه‌های عمیق با مشارکت‌کنندگان در حوزه فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس و موانع پیش روی آن در انتقال به سیستم آموزشی و نسل‌های حاضر در جامعه پرداخته می‌شود. در ادامه با انجام مصاحبه‌ها و تحلیل داده‌ها، محقق دیدگاه و درک عمیق‌تری در رابطه با تجربه مصاحبه‌شوندگان به دست آورد سپس بین مقوله‌ها و ویژگی‌های شناسایی شده در مرحله اولیه کدگذاری باز، حرکت رفت و برگشتی انجام شد که در نتیجه آن، مفاهیم جدیدی که در مصاحبه‌های جدید شناسایی و به مقوله‌های شناسایی شده قبلی اضافه شدند تا زمانی که مقوله‌ها و مقوله‌های فرعی مختلف شکل گرفتند. دسته بندی و انتخاب مقولات و محورها با همکاری خبرگان انجام شد.

بر این اساس، مفاهیم و مقوله‌ها و محورهای کلی شناسایی شده و حول این محورها شکل گرفت.

مولفه‌های دفاع مقدس:

۱- دفاع مقدس (بینشی اعتقادی)

الف) خدامحوری

ب) ولایت مداری

ج) معادباوری

۲- دفاع مقدس (گرایشی اخلاقی)

الف) مقصد الهی

ب) حفظ کرامت انسانی

ج) پایبندی به هویت اسلامی

تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

این فصل شامل دو بخش می‌باشد: فاز اول رویکرد کیفی، فاز دوم رویکرد کمی.

داده‌های کیفی

در مرحله نخست به گردآوری داده‌های کیفی از خلال مصاحبه‌های عمیق با مشارکت‌کنندگان

پژوهش پرداختیم. بر این اساس مفاهیم و مقوله‌ها و محورهای کلی شناسایی شده و حول این محورها شکل گرفت.

جدول ۱. کدهای نهایی استخراج شده از مصاحبه‌ها را به طور کامل نشان می‌دهد.

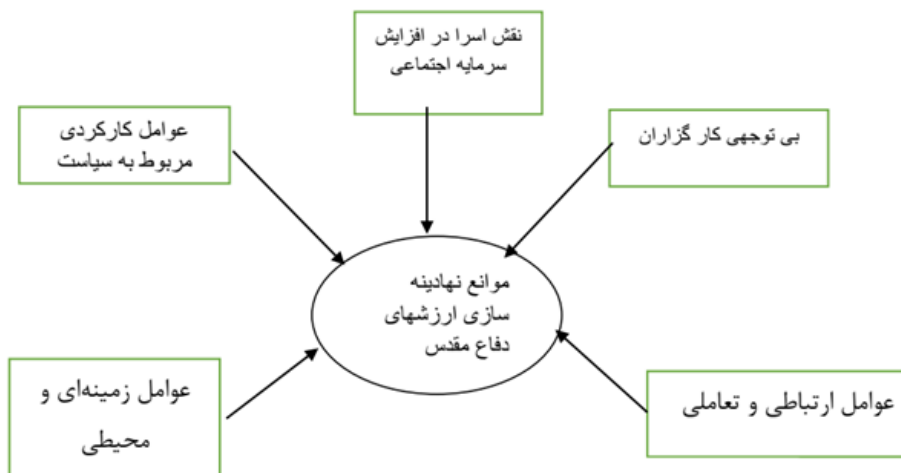
محور	مقوله	مفاهیم
ارزش‌های دفاع مقدس	هویت اسلامی	ایجاد تحول و زنده نگه داشتن ایمان به خدا، مبارزه با کفار و استکبار، ایمان به خدا، روحیه ایثار و فداکاری، فرهنگ مقاومت
	خودباوری در پرتو اتحاد و همدلی	تضعیف و تخریب باورهای دینی یا هویت دینی نظام اسلامی، تضعیف ارکان نظام اسلامی، القای ناکارآمدی نظام مردم سالار دینی، نهراسیدن، استقامت، داشتن عزت و اعتماد به نفس براساس ارزش‌های دفاع مقدس و اسلام
	بیداری اسلامی	بازگشت بیداری، هوشیاری و خودباوری به امت اسلامی، کرامت و استقلال سیاسی، فرهنگی و فکری خود در برابر فرهنگ وارداتی غرب یا شرق
	تعلیم و تربیت	تقویت درس آمادگی دفاعی، تدوین درس‌هایی برای آشنایی دانش آموزان با شهدا، تشویق و دعوت به تحقیق و بررسی در کتب و مقالات مربوط به ارزش‌های دفاع مقدس، در تقویت ارزش‌های دفاع تعلیم و تربیت زیبا شناختی براساس ارزش‌های دفاع مقدس ۱. تعلیم و تربیت اقتصادی حرفه‌ای براساس ارزش‌های دفاع مقدس ۲. تعلیم و تربیت علمی براساس ارزش‌های دفاع مقدس
عوامل کارکردی مربوط به سیاست پژوهان آموزش	برداشتن فاصله طبقاتی	وجود بی عدالتی‌ها، تبعیض‌ها و شکاف طبقاتی آرمان‌های اقتصادی، محرومیت زدایی از جامعه و مبارزه با فقر و ایجاد عدالت اقتصادی طبق ارزش‌های دفاع مقدس
	عوامل نگرشی ارزشی و مفروضه‌ای	نسپردن شناخت اولیه مسائل به سیاست پژوهان، تصمیم‌گیری شخصی، بدیهی فرض کردن مسائل آموزش عالی، درک نکردن جایگاه تفکر، نبود خواست و انگیزه برای علمی کردن سیاست‌ها، نگاه ابزاری به پژوهش، عدم اعتقاد به سیاست پژوهی، عادت به تصمیم‌های لحظه‌ای، نداشتن خلاقیت و نوآوری، سیاست زدگی، عدم تمایل به کشف ایده‌های جدید، عدم انگیزه برای توسعه شخصی و سازمانی، جزیره‌ای دیدن آموزش عالی، عدم اعتقاد به

		تصمیم‌گیری مشارکتی
	عوامل مربوط به ویژگی‌های حرفه‌ای	<p>شناختن اولویت‌های سیاست‌گذاری، ناآشنایی با فرایندهای پژوهشی، عدم تمرکز بر نیاز، مدیریت نکردن زمان ناتوانی در شناخت مسائل کم‌تجربگی در سیاست‌گذاری عدم تلاش برای به دست آوردن اطلاعات آینده پژوه نبودن، ناتوانی در قضاوت و ارزیابی نتایج پژوهشی، شتاب زدگی در سیاست‌گذاری، بی‌تصمیمی در رویارویی با چالش‌ها، خطی‌نگریستن مسائل، ناتوانی در سناریوسازی، میان‌رشته‌ای نیندیشیدن، آزمون و خطایی عمل کردن، عدم پیگیری، کم‌تجربگی سیاست پژوهان، بی‌تجربگی در سیاست‌گذاری، عدم انتقال نتایج، عدم رعایت اولویت‌های پژوهشی، نبود مسئولیت‌پذیری، ناآگاهی از نقش اصلی، دغدغه‌مند نبودن، نپذیرفتن نقش اصلی، سرشناس نبودن، نقش نداشتن در شناخت اولیه، تمایل به فعالیت‌های ناتوانی در ایجاد نیاز در سیاست‌گذاران</p>
	عامل تحصیلات	ناهمخوانی سطح و مدرک تحصیلی
عوامل زمینه‌ای و محیطی	عوامل زمینه‌ای فرهنگ	<p>نهادینه نشدن فرهنگ پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، مقاومت در برابر تغییر، بی‌توجهی به اصل هزینه، فایده نداشتن معیارهای حکمرانی فرهنگ خوب، مشخص نبودن جایگاه پژوهش، ساده‌انگاری مسائل، بسته بودن فضای کلی کشور، نبود حساسیت به آموزش، انتقادناپذیری، نهادینه نشدن کاربست نتایج پژوهش، نهادینه نشدن تصمیم‌گیری مشورتی، ضعف فرهنگ حمایت از پژوهش، خودمحوری</p>
	عوامل ساختاری	<p>تغییر در طبقات اجتماعی ایران، جدایی محیط دو قشر، گستردگی نهادهای سیاست پژوه، نیروی انسانی ناکارآمد و ناکافی، گسستگی نهادها، عدم همراهی زیر مجموعه‌ها، نبود دقت در نام‌گذاری، متناسب نبودن نظام ارزیابی، نبود استقلال سازمانی، نبود نهادهای واسطه، عدم مشارکت بخش‌های غیر وابسته</p>
عوامل ارتباطی و تعاملی	عوامل بازخوردی	<p>کم بودن رفت و برگشت، توصیه‌های سیاستی، کم بودن تحلیل‌های سیاستی در دوره‌های زمانی، بی‌توجهی به بازخورد</p>

	ناهماهنگی بین نهادها	کم بودن دیدگاه‌های مشترک، نبود موازی‌کاری مثبت در سیاست پژوهی، ناهماهنگی بین نهادهای سیاست‌گذار، ناهماهنگی بین نهادهای سیاست پژوه، عدم درک متقابل دو قشر، شکل نگرفتن گفت‌وگو بین دو قشر، کم بودن روابط غیر رسمی، مشارکتی نبودن شناخت اولیه مسائل
نقش اسرا در ترویج ارزش‌های دفاع مقدس	الگوی صبر و استقامت	اهمیت دادن به حقوق همدیگر، صبر و استقامت، کسب مهارت‌های زندگی اردوگاهی، حفظ اصول و ارزش‌های اسلامی، تجربیات آزادگان و شیوه‌های مقابله با کمبودها و نیز زندگی در شرایط سخت به نسل جوان، مهارت‌های روابط بین فردی، مشارکت، همکاری، ایجاد روابط دوستانه، خاتمه دوستی‌های ناسالم و مهارت‌های مقابله با فشارهای عصبی، روانی و جسمی، شناسایی هیجان‌های مثبت و منفی در خود و دیگران، واکنش مناسب در مقابل فشارهای جسمی و روانی
	افزایش سرمایه اجتماعی در جوانان	مشارکت سیاسی، تعهدآفرینی و عزت نفس، شبکه تعاملی جامعه به سوی وحدت، صداقت، محبت و امنیت، در تفکر شیعه، سرمایه معرفتی و اجتماعی در پرتو آموزه قرآن و اهل بیت، افزایش سرمایه اجتماعی براساس امامت پایه

در قسمت کیفی عوامل مربوط به حوزه ارزش‌های دفاع مقدس که در (جدول ۱) به دست آمده‌اند عامل‌ها که شامل مقوله‌هایی که نام‌گذاری شده است که در نهایت پرسشنامه تحقیق براساس این شاخص‌ها طراحی و در بین جامعه آماری قرار گرفت که در بخش کمی که هدف نهایی به رسیدن مدل تحقیق باتوجه به این شاخص‌ها می‌باشد طراحی شد. فاز دوم پژوهش رویکرد کمی: هدف از این فاز پژوهش تعیین بررسی موانع نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی می‌باشد که برای استفاده در این پژوهش از مدل یابی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزیی و نرم افزار **Pls** جهت آزمون و صحت مدل استفاده شده است (بنب سی، ۱۳۸۸: ۵۶).

در ترسیم مدل تحلیل داده‌های کیفی، پارادیم کدگذاری محوری را تدوین کردیم که براساس آن، خط ارتباطی میان مقوله‌های پژوهش هست که در (شکل ۲) خود، رزا در قاب پارادیم کدگذاری محوری و به عبارت دیگر مدل فرآیند کیفی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۲. مدل تعیین کننده شناسایی

داده‌های کمی

در این مرحله ابتدا براساس مدل مفهومی به دست آمده از مرحله کیفی و در پاسخ به پرسش‌های اصلی پژوهش، فرضیه‌های زیر تدوین می‌شوند که عبارتند از:

تحلیل توصیفی یافته‌های تحقیق

در ادامه آمار توصیفی داده‌ها براساس مشخصات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان و فراوانی (پارامترهای آماری سوالات مربوط به متغیرهای تحقیق پرداخته می‌شود.

۱) جنسیت پاسخ دهندگان با توجه به پاسخ‌های موجود در پرسشنامه‌ها مشخص گردید که از بین ۵۰ نفر پاسخ دهنده ۷۰ درصد آنها (۳۵ نفر) مرد و ۳۰ درصد آنها (۱۵ نفر) نیز زن می‌باشند. در ادامه (جدول ۲) فراوانی (تعداد و درصد) و نمودار وضعیت جنسیتی پاسخ دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۲. تعداد و درصد پاسخ دهندگان بر اساس متغیر جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
مرد	۳۵	٪۷۰
زن	۱۵	٪۳۰
کل	۵۰	٪۱۰۰

۲- سن پاسخ دهندگان: باتوجه به پاسخ‌های موجود در پرسشنامه‌ها مشخص گردید که حدود ۱۰ درصد پاسخ دهندگان (۵ نفر) در محدوده سنی کمتر از ۳۰ سال، ۲۴ درصد پاسخ

دهندگان (۱۲ نفر) در محدوده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال درصد پاسخ دهندگان (نفر) در محدوده سنی ۴۰ تا ۵۰ سال، ۳۰ درصد پاسخ دهندگان (۵ نفر) در محدوده سنی ۵۱ تا ۶۰ سال ۱۶ درصد پاسخ دهندگان (۸ نفر) در محدوده سنی ۶۱ تا ۷۰ سال و ۱۲ درصد پاسخ دهندگان (۶ نفر) در محدوده سنی بیشتر از ۷۰ سال قرار دارند. در ادامه (جدول ۳) فراوانی (تعداد و درصد) و نمودار وضعیت سنی پاسخ دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۳. تعداد و درصد پاسخ دهندگان بر اساس متغیر سن

سن	تعداد	درصد	سن	تعداد	درصد
کمتر از ۳۰ سال	۵	۱۰	۵۱ تا ۶۰ سال	۸	۱۶
۳۰ تا ۴۰ سال	۱۲	۲۴	۶۱ تا ۷۰ سال	۴	۸
۴۱ تا ۵۰ سال	۱۵	۳۰	بیشتر از ۷۰ سال	۶	۱۲
کل				۵۰	۱۰۰٪

۳- وضعیت تحصیلی پاسخ دهندگان: با توجه به پاسخ‌های موجود در پرسشنامه‌ها مشخص گردید که حدود ۷/۳ درصد پاسخ دهندگان (۵ نفر) دارای تحصیلات لیسانس، ۱۰ درصد پاسخ دهندگان (۲۰ نفر) دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۴۰ درصد پاسخ دهندگان (۲۵ نفر) دارای تحصیلات دکتری می‌باشند. در ادامه (جدول ۴) فراوانی (تعداد ۵۰ درصد) و نمودار وضعیت تحصیلی پاسخ دهندگان مشخص گردیده است.

جدول ۴. تعداد و درصد پاسخ دهندگان بر اساس متغیر تحصیلات

تحصیلات	تعداد	درصد
لیسانس	۵	۱۰
فوق لیسانس	۲۰	۴۰
دکتر	۲۵	۵۰
کل	۵۰	۱۰۰

۲-۲-۲- توصیف کمی متغیرهای تحقیق

مقادیر شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق، در (جدول ۵) آورده شده است.

جدول ۵. مقادیر شاخص‌های توصیف کمی متغیرهای تحقیق ارزش‌های دفاع مقدس (n=۱۳۸۴)

متغیر	میانگین	میانه	مد	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	کمینه	بیشینه
ارزش‌های دفاع مقدس	۲/۸۷۳	۳	۳	۰/۸۰۱	-۰/۲۵۳	۰/۱۱۶	۱	۵

عوامل کارکردی مربوط به سیاست پژوهان آموزش	۲/۷۶۰	۳	۴	۰/۷۵۱	-۰/۶۹۰	۰/۷۹۶	۱	۵
عوامل زمینه‌ای و محیطی	۲/۵۶۵	۲	۴	۰/۸۴۰	-۰/۸۶۶	۰/۴۲۶	۱	۵
عوامل ارتباطی و تعاملی	۳/۰۵۷	۳	۱۵ ۱/۰	۰/۹۱۱	-۰/۵۹۱	۰/۱۷۶	۱	۵

که با توجه به (جدول ۵) می‌توان گفت میانگین مربوط به متغیر عوامل زمینه‌ای و محیطی کمترین میانگین (۲/۸۷) و عوامل ارتباطی و تعاملی بیشترین میانگین (۳/۰۵) را به خود اختصاص داده است.

توصیف کیفی متغیرهای تحقیق

در ادامه فراوانی پاسخ‌های سوالات مربوط به هر متغیر به صورت جداگانه مشخص گردیده است.

فراوانی پاسخ‌های سوالات مربوط به متغیر ارزش‌های دفاع مقدس

فراوانی پاسخ‌های سوالات متغیر مذکور شامل میانگین، مد، انحراف معیار و تعداد پاسخ‌های داده

شده برای هر گزینه (طیف لیکرت) در (جدول ۶) مشخص گردیده است.

جدول ۶. فراوانی پاسخ‌های سوالات متغیر ارزش‌های دفاع مقدس

گونه پرسشنامه	میانگین	مد	انحراف معیار	تعداد پاسخ برای گزینه				
				۱	۲	۳	۴	۵
تشویق و دعوت به تحقیق و بررسی در کتب و مقالات مربوط به ارزش‌های دفاع مقدس در تقویت ارزش‌های دفاع مقدس، موثر است	۳/۹۴۵	۴	۱/۰۰۶	۱۰	۶	۴	۱۸	۱۶
پیاده سازی ارزش‌ها در محیط‌های آموزشی علاوه بر تلاش مسئولین مربوطه نیازمند احداث واحدهای مستقر در واحدهای آموزشی می‌باشد.	۳/۹۸۴	۴	۰/۹۳۱	۸	۵	۳	۱۵	۱۹
مواجه نمودن دانش آموزان با فرماندهان و رزمندگان دفاع مقدس و آشنایی با فرهنگ ایثار و مقاومت در تقویت ارزش‌های دفاع مقدس موثر است	۳/۰۵۷	۳	۱/۱۵۰	۵	۲	۱۱	۱۹	۱۴
الگوسازی از خالقان حماسه دفاع مقدس در راستای ترویج فرهنگ دفاع مقدس اهمیت دارد.	۳/۸۸۵	۴	۰/۹۶۸	۶	۵	۰	۱۶	۲۵

۲۱	۱۳	۳	۲	۷	۱/۱۹۳	۴	۳/۴۴۳	مطالبه‌گری از مسئولان و متولیان آموزشی و سیاست‌گذاران مربوطه در پایبندی و بازنشر فرهنگ دفاع مقدس از ضرورت‌ها است
۱۹	۱۵	۳	۵	۸	۱/۰۲۱	۴	۳/۵۳۶	گسترش فرهنگ دفاع مقدس و نهادینه کردن این در نظام آموزشی تضمین‌کننده استحکام پایه‌های انقلاب اسلامی و هویت ملی است
۱۹	۱۹	۳	۵	۴	۱/۰۷۲	۴	۳/۴۹۷	جلوگیری از تحریف و فراموشی فرهنگ دفاع مقدس وظیفه‌های همیشگی و همگانی در سیستم آموزشی به شمار می‌رود
۲۳	۲۲	۲	۲	۱	۱/۰۸۶	۳	۳/۲۸۴	بهره‌مندی عالمانه و هوشمند از تجارب و دست‌آوردهای دفاع مقدس نقش تعیین‌کننده‌ای در شکست دشمنان نظام ج.ا.ایران دارد
۲۶	۱۳	۶	۲	۳	۱/۲۳۹	۴	۳/۳۱۰	آگاهی بخشی و مقاوم سازی اراده‌ها بر مفاهیمی چون: ایمان به وعده‌های الهی و تلاش مسئولانه، در قالب محوری‌ترین دست‌آوردهای فرهنگ مقاومت در نظام آموزشی به شمار می‌رود
۲۹	۲۰	۱۰	۰	۱	۱/۲۷۵	۳	۳/۵۶۵	تحلیل تاریخی دفاع مقدس و تشریح علل وقوع آن نقش مهمی در آگاه‌سازی نسل‌های سوم و چهارم انقلاب اسلامی دارند
۱۹	۱۵	۳	۵	۸	۱/۲۲۵	۴	۳/۹۸۲	ایجاد ارتباط و تعامل متقابل از سوی مراکز فرهنگی با جوانان به ویژه جوانان دانشگاهی و مدرسه‌ای نقش مهمی می‌تواند در نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس در نظام آموزشی در چهل ساله دوم انقلاب اسلامی داشته باشد
۳۰	۱۵	۰	۲	۸	۱/۱۸۷	۴	۳/۴۸۹	ارتباط مدارس با پژوهشگران حوزه ایثار شهادت به منظور راهنمایی و هدایت تحقیقات دانش آموزشی در این حوزه نقش مهمی در پیوند نظام آموزشی با فرهنگ دفاع مقدس دارد

(جدول ۶) نشانگر اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر ارزش‌های دفاع مقدس می‌باشد که در آن فراوانی تعداد افرادی که برای شاخص‌ها گزینه‌های مربوط به هر سوال را انتخاب نموده‌اند نشان می‌دهد. همانطوری که ملاحظه می‌شود میانگین این متغیر از ۳ میانگین (نظری بیشتر) است. پس

می‌توان گفت که پاسخ دهندگان در مورد این متغیر، گرایش به گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد دارند. تقویت ایمان دینی (ایمان به غیب، تأثیر فعل و انفعالات غیبی و وعده‌های الهی) - تقویت و تعالی معرفت پایه‌ای (اصول و پایه‌های مکتب تشیع، تشخیص اصول از فروع) - توسعه ارتباطات هوشمندانه - اجرای دوره‌های آموزشی هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی راهبردی تقویت و تعالی تطبیقی - تقویت تعالی در این مسیر بسیار کارگشا می‌باشد و همچنین جهانی کردن فرهنگ دفاع مقدس به منظور استفاده از فناوری‌های روز در ترویج فرهنگ دفاع مقدس، تولید آثار فاخر نظیر فیلم و کتاب در عرصه ترویج، ترویج فرهنگ استکبار ستیزی و مقاومت در برابر ظلم و ستم، اهمیت بسیار دارد.

یافته‌ها

فرض اصلی بر این است که دفاع مقدس به تاسی از فرهنگ عاشورایی اسلام به تولید سرمایه اجتماعی و معنوی بالایی پرداخته و بدین ترتیب موجبات مقاومت و بالندگی جامعه اسلامی ایران در برابر تمام قدرتهای استکباری جهان را فراهم نموده است.

نتایج این آزمون در (جدول ۷) آورده شده است چنانچه مقدار سطح معناداری به دست آمده برای آزمون کولموگروف - اسمیرنوف در هر متغیر بیشتر از ۱/۰۵ باشد فرض صفر پذیرفته و فرض مقابل رد می‌گردد که به معنای نرمال بودن توزیع متغیر می‌باشد و در صورتیکه سطح معناداری به دست آمده برای متغیر کمتر از ۰/۰۵ باشد فرض صفر رد و فرض مقابل پذیرفته می‌گردد که به معنای غیر نرمال بودن توزیع متغیر می‌باشد.

جدول ۷. خروجی آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای متغیرهای تحقیق

نتیجه	Sig	Z	Std. D	Mean	متغیر
غیر نرمال	۰/۰۱۱	۰/۱۵۴	۰/۸۰۱	۲/۸۸۳	بی‌توجهی کارگزاران فرهنگی در نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس
غیر نرمال	۰/۰۴۰	۰/۱۲۸	۰/۷۵۱	۳/۶۹۵	عوامل ارتباطی و تعاملی
غیر نرمال	۰/۰۲۴	۰/۱۵۶	۰/۸۴۰	۴/۰۰۱	عوامل محیطی و زمینه‌ای
غیر نرمال	۰/۰۳۲	۰/۱۴۳	۰/۹۱۱	۳/۶۲۷	عوامل کارکردی مربوط به سیاست پژوهان آموزش
غیر نرمال	۰/۰۲۰	۰/۱۲۳	۰/۶۵۴	۳/۰۳۲	نقش اسرا در افزایش سرمایه اجتماعی

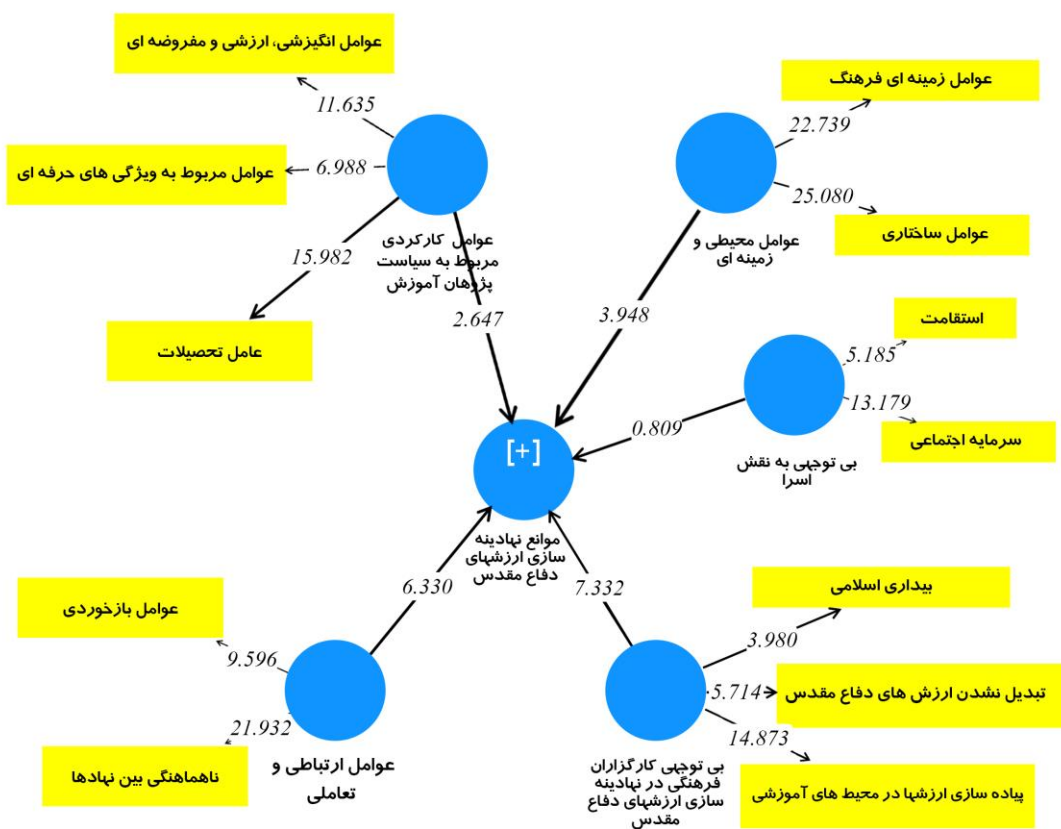
براساس نتایج به دست آمده مقدار Z کولموگروف - اسمیرنوف همه متغیرها از مقدار احتمال از ۰/۰۵ کمتر است لذا فرض صفر رد نمی‌شود و با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان بیان کرد که متغیرها از

توزیع غیرنرمال برخوردار هستند.

آزمون مدل تحقیق

مدل‌یابی معادلات ساختاری یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیات درباره روابط متغیرهای مشاهده شده و مکنون است (کشاورز ترک، ۱۳۹۴: ۱۸۱). در این پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزئی و نرم افزار **pls** جهت آزمون فرضیات و صحت مدل استفاده شده است.

(شکل ۳) نمودار مدل بیرونی انعکاسی اولیه در حالت تخمین ضرایب استاندارد (اصلاح) را نشان می‌دهد.

شکل ۳. مدل پژوهش در حالت معناداری ضرایب

براساس مد فوق بیشترین عوامل تاثیرگذار در موانع انتقال ارزش‌های دفاع مقدس در قالب (جدول ۸) ترسیم شده است.

جدول ۸. آزمون فورنل و لارکر

۴	۳	۲	۱	آزمون فورنل لانکر
			۰/۸۴۹	بی‌توجهی کارگزاران فرهنگی در نهادینه سازی ارزش‌های دفاع مقدس
		۰/۸۷۶	۰/۴۲۷	عوامل ارتباطی و تعاملی
	۰/۸۴۰	۰/۲۶۹	۰/۵۰۲	عوامل محیطی و زمینه‌ای
۰/۸۸۶	۰/۲۹۹	۰/۱۲۹	۰/۳۴۸	عوامل کارکردی مربوط به سیاست پژوهان آموزش

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد، در بعد زمینه‌ها و محیطی مهم‌ترین آسیب‌های موجود از نظر مشارکت کنندگان پژوهش، مواردی از قبیل کم‌توجهی به اصل هزینه و فایده در سیاست‌گذاری براساس ارزش‌های دفاع مقدس و عدم تناسب توزیع قدرت بین سیاست‌گزاران، سیاست پژوهان، دانش آموزان و معلمان می‌باشد. طبق یافته‌های پژوهش حاضر، توجه بیشتر به اصل پاسخگویی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران نظام آموزش و پرورش ایران، که می‌تواند به واسطه ارزیابی سیاست‌ها و تصمیمات گرفته شده در نظام آموزش ایران و بازخوردهای حاصل از آن به سیاست‌گذاران صورت پذیرد در بهبود رویکرد هزینه-فایده در نزد سیاست‌گذاران نظام آموزش و پرورش ایران، بسیار راهگشا است. همچنین در زمینه تناسب توزیع قدرت بین سیاست‌گذاران و سیاست پژوهان، مناسب‌ترین راهکاری که به نظر مشارکت کنندگان پژوهش کنونی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد، دخالت دادن سیاست پژوهان آموزش عالی در فرایند سیاست‌گذاری و اجرا می‌باشد. در بعد ساختاری مواردی مانند گستردگی نهادهای سیاست پژوه در آموزش ایران، نیروی انسانی ناکارآمد و ناکافی، متناسب نبودن نظام ارزیابی و ارتقا سیاست پژوهان آموزش عالی و نیاز محور نبودن ایجاد ساختارهای سیاست پژوه در آموزش عالی بیشترین اهمیت را داشته‌اند. در این بعد نیز، می‌توان به راهکارهایی برآمده از فرایند پژوهش حاضر به منظور بهبود فرایند سیاست‌گذاری و سیاست پژوهی بر اساس ارزش‌های دفاع مقدس در آموزش و پرورش ایران اشاره نمود.

در بعد کارکردی مربوط به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران نظام آموزش و پرورش ایران، مقولاتی از قبیل عدم تمرکز بر نیازهای سیاست‌گذاری آموزش، نشناختن اولویت‌های سیاست‌گذاری

در آموزش و فقدان توانایی ارزیابی نتایج و یافته‌های پژوهش از دیدگاه مشارکت‌کنندگان مهم‌تر ارزیابی شدند. بنابر یافته‌های این پژوهش، بخشی از مشکلات موجود در عرصه سیاست نظام آموزش و پرورش ایران ناشی از نشناختن اولویت‌های سیاست‌گذاری است و به تبع آن نیز سردرگمی در حوزه سیاست نظام آموزش و پرورش ایران روی داده است، به این معنا که به علت تعدد مسائل موجود و فقدان اولویت بندی در این عرصه، سیاست پژوهی موجود نیز چندان عمیق نبوده و نتوانسته است در حوزه سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری آموزش عالی نقش بازوی کمکی و کانون تفکری خود را بنا بر ماهیت وجودی این نهادها ایفا نماید. بنابراین باید سازوکاری در حیطه سیاست‌گذاری نظام آموزشی به وجود آید که سیاست پژوهان و سیاست‌گذاران در تعامل با یکدیگر بتوانند نیازهای اصلی سیاست‌گذاری را شناسایی و آنها را بر اساس اهمیت و شدتی که دارند اولویت بندی نمایند تا از این رهگذر، سیاست پژوهی‌های صورت پذیرفته بر اساس ارزش‌های دفاع مقدس اثر بخشی و کارایی بیشتری داشته باشد. در بعد کارکردی مربوط به سیاست پژوهان و تصمیم‌سازان نظام آموزش و پرورش مواردی به مانند سرشناس نبودن سیاست پژوهان نظام آموزش و پرورش ایران عدم پیگیری کاربست یافته‌های حاصل از سیاست پژوهی و ناآشنایی به محیط اجرا از اهمیت بالاتری برخوردار بودند. در این راستا بنابر یافته‌های پژوهش حاضر بهره‌بردن حداکثری از قابلیت‌های مراکز و نهادهای سیاست پژوهی در آموزش عالی ایران، نیازمند بهره‌بردن از سیاست پژوهانی آشنا به پژوهش و توأمان محیط اجرا و حوزه سیاست‌گذاری ایران می‌باشد و از آنجایی که به مراکز و نهادهای سیاست پژوهی نگاه کانون تفکری وجود دارد و بارزترین ویژگی کانون‌های تفکر استفاده از افراد شاخص با تجربه در حوزه تئوری و عمل است، می‌باید در حوزه سیاست پژوهی نظام آموزش و پرورش نیز این نکته مدنظر قرار گیرد. همچنین در بعد ارتباطی و تعاملی نیز مواردی همچون کم بودن روابط غیر رسمی بین سیاست‌گذاران و سیاست پژوهان و کند بودن روابط رسمی بین آنها از نظر مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، اهمیت بیشتری داشتند.

همچنین بنابر یافته‌های پژوهش یکی از اصلی‌ترین مسائلی که در حوزه سیاست‌گذاری نظام آموزشی به منظور برون رفت از وضعیت کنونی، می‌باید مورد تاکید جدی قرار گیرد، بازشناسی مسایل و مشکلات نظام آموزشی براساس ارزش‌های دفاع مقدس در کوتاه‌ترین زمان و پاسخ به آنها از رهگذر سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری است. این مهم مقدور نخواهد بود مگر به واسطه ارتباط تنگاتنگ و نزدیک سیاست‌گذاران و سیاست پژوهان نظام آموزش. این ارتباط می‌تواند از مجاری رسمی و غیر

رسمی مورد توجه قرار گیرد از آنجاییکه این ارتباطات رسمی و غیررسمی بنابر نظرات مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر در حد مطلوب‌تری می‌توانست قرار بگیرد اگر بتوان با برگزاری جلسات منظم و ارائه بازخوردهای رفت و برگشتی و دوسویه در مورد مسایل و معضلات نظام آموزش و پرورش بر اساس اهداف ارزش‌های دفاع مقدس، از جانب سیاست‌گذاران و سیاست‌پژوهان تقویت شود می‌توان امیدوار بود با شناخت هرچه بیشتر عوامل آسیب‌زای این حوزه مهم و ادراک مبنایی مفاهیم و عوامل مطروحه از سوی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کلان در نظام آموزش و پرورش، سیاست‌پژوهی در این بخش، محقق شود و باور به آنچه که امروزه یک اصل مهم در تمامی حوزه‌های سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری فرض می‌شود، مفروضه ذهنی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران نظام آموزش و پرورش گردد و بتواند جایگاه شایسته خود را بیابد و بیش از پیش در فرایند سیاست‌گذاری ایفای نقش نماید و از توانمندی‌های بالقوه سیاست‌پژوهان این حوزه، نهایت بهره گرفته شود.

منابع

- اسپریگنز، توماس (۱۳۷۰). فهم نظریه‌های، سیاسی، ترجمه فرهنگ رجایی، تهران: نشر آگاه.
- بنب سی، پریناز (۱۳۸۸). تغییر نوآوری اصلاحات و آینده پژوهی در برنامه درسی، تهران: نشر نی.
- تافلر، آلون (۱۳۷۷). آموختن برای فردا، ترجمه بابک پاکزاد، تهران: نشر بینا.
- جمالی، علی (۱۳۹۹). تأثیر دست‌آوردهای فرهنگی دفاع مقدس بر حفظ و استمرار انقلاب اسلامی. پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، ۵(۱۱)، ۶۳-۱۰۰.
- خلیفه، رضا و خلیفه، مصطفی (۱۳۹۷). رویکرد آینده پژوهی و نقش و اهداف آن در برنامه درسی تعلیم و تربیت نوین. آموزش پژوهی، ۴(۱۵): ۱۹-۳۰.
- رستمی، زهرا و عرفانی، نصرالله (۱۳۸۹). راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت از دیدگاه دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز همدان در مجموعه مقالات همایش ملی ایثار و شهادت و توسعه کشور، کرمانشاه: دانشگاه رازی.
- روح الامینی، محمود (۱۳۷۳). فولکلور، فرهنگ مقاله در جبهه ای نو در فرهنگ شناسی ایران به اهتمام محسن مهر، آبادی، تهران: دفتر پژوهش و گسترش فرهنگ سیاسی، نشر آزاده.
- رون، مهسا (۱۳۹۹). تحلیل گفتمان «عقلانیت مبتنی بر معنویت» در روایتگری دفاع مقدس. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۳(۸۷): ۶۱-۹۸.
- شعبانی، خطیب؛ صفر، علی و دروازه بان، آتنا (۱۴۰۰). بررسی نقش برجسته‌های دفاع مقدس با رویکرد عملیات‌های دفاع مقدس، سومین کنفرانس بین‌المللی، مدیریت علوم انسانی و رفتاری در ایران و جهان اسلام تهران.
- شکوهی، حسین و یوسفی صفاپور، جمال (۱۴۰۱). نقش انگیزش در بسیج ملی در جمهوری اسلامی ایران. جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۴): ۱۶۳-۱۸۶.
- شهرکی پور، حسن (۱۳۹۲). بررسی محتوای کتب درسی دوره راهنمایی تحصیلی در گسترش فرهنگ ایثار و شهادت. پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۱۰(۱۰)، ۹۷-۱۰۸.
- طاهری بروجنی، علی؛ ابراهیم زاده، علی و خالقی، مرتضی (۱۴۰۱). بررسی استحکامات دفاعی در دوران دفاع مقدس. دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در علوم فنی و مهندسی، تهران. طبیعی، منصور؛ هاشم پور، صادقیان، مریم و هوشیار، آزاده (۱۳۹۶). مطالعه تجربه اسارت در جنگ ایران و عراق؛ بررسی رمان‌های «من زنده‌ام» و «حکایت زمستان» با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی. تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۰(۲): ۱-۳۰.

- عبدالعلی پور، قادر؛ فرخی، یزدان و کیانی، جواد (۱۴۰۱). ارائه الگوی ارزش های بنیادین در «سیر تکوین انقلاب اسلامی» بر اساس گفت‌مان امام خمینی (رحمت الله علیه) و مقام معظم رهبری. جامعه شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۳): ۱۰۵-۱۲۹.
- قورچیان، نادر قلی و خورشیدی، عبادس (۱۳۷۹). شاخصهای عملکردی در ارتقای کیفی مدیریت نظام آموزش عالی، تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه.
- کاتر، جان پی (۲۰۰۳). رهبری تحول، ترجمه دکتر مهدی ایران نژاد پاریزی و مینو، سلسله موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
- کتابی، امیرعلی (۱۴۰۰). نسبت سنجی عدالت اجتماعی با الگوهای توسعه دولت های پس از انقلاب اسلامی. جامعه شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۲(۴): ۲۹-۵۲.
- کرم پور، روزا؛ عابدی کوشالشا، غلامرضا و باصری، علی (۱۴۰۰). ازشناسی جایگاه معنایی ارزش های اجتماعی در وصایای شهدا (شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم). مطالعات راهبردی بسیج، ۲۴(۹۲)، ۳۷-۶۳.
- کشاوری ترک، عین اله (۱۳۹۴). گفت‌مان انقلاب اسلامی و طراحی سناریوهای آینده مدیریت و برنامه‌ریزی شهری ایران. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۴(۳): ۱۸۱-۲۰۵.
- کشیشیان سیرکی، گارینه (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دوران دفاع مقدس. مطالعات دفاع مقدس، ۷(۱): ۲۹-۵۴.
- کشیشیان سیرکی، گارینه (۱۴۰۰). الگوسازی نظام پیشرفته اسلامی بر اساس شاخصه های جوانگرایی در بیانیه گام دوم انقلاب. جامعه شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۲(۳): ۲۵-۵۲.
- مقدم زاده، علی (۱۳۹۳). بررسی جایگاه مؤلفه‌های فرهنگ ایثار و شهادت در اهداف مصوب دوره متوسطه و راهکارهای مؤثر نهادین‌سازی آن در مدارس از نظر دبیران شهر، قم پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شاهد.
- نباتیان، محمد اسماعیل و بیرامی اوغول بیگ، میلاد (۱۴۰۰). ارزیابی استقلال فرهنگی در برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران. جامعه شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۲(۴): ۱۲۳-۱۴۲.
- هاونگی، حسن (۱۳۸۹). شیوه‌های پرورش فرهنگ شهادت در نظام تعلیم و تربیت، در مجموعه مقالات همایش ملی ایثار و شهادت و توسعه کشور کرمانشاه، دانشگاه رازی.
- Criswell, H. E., Simson, P. E., Duncan, G. E., McCown, T. J., Herbert, J. S., Morrow, A. L., & Breese, G. R. (2005). Molecular basis for regionally specific action of ethanol on GABAA receptors: Generalization to other

ligand-gated ion channels. Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics, 267(1): 522-537